

مریم السادات امیرشاه کریمی*

خدمت زنان در ارتش اسرائیل

۱۵۹

مقدمه

از سال ۱۹۴۸ زنان اسرائیلی در حوزه‌های گوناگون سیاسی، اجتماعی و اقتصادی فعالیت کرده‌اند که از آن جمله می‌توان به فعالیت آنها در ارتش اسرائیل که IDF - خوانده می‌شود، اشاره کرد. در نوشتار پیش روی، ضمن بیان تاریخچه‌ای کوتاه از حضور زنان در ارتش اسرائیل، به ساختار و سیستم خدمت زنان در ارتش اسرائیل و به مأموریتها و وظایف مهم و اصلی آنها اشاره شده است.

پیشینه

در سال ۱۹۴۸، ارتش اسرائیل تجدید سازمان دهی خطوط مقدم خود را آغاز کرد. مسئله‌ای که در آن هنگام بالا گرفت آن بود که آیا زنان هم باید مانند مردان در کار نظامی حضور یابند یا خیر؟ پاسخ به این پرسش، مثبت بود و دوراه حل برای تحقق آن ارایه شد: نخست آنکه زنان همپا و یکپارچه با مردان در یگانهای نظامی حضور یابند و دیگر اینکه واحدهای ویژه و جداگانه‌ای از زنان تشکیل شود. سرانجام گزینه دوم انتخاب شد و لشکر زنان

* کارشناس ارشد روابط بین الملل و پژوهشگر مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه. فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: اسرائیل شناسی - آمریکاشناسی، سال پنجم، شماره ۲، بهار ۱۳۸۳، صص ۱۶۷-۱۵۹.

در شانزدهم مه ۱۹۴۸ تأسیس شد و در عرض یک سال، ضمن تجدید ساختار، زنان سرباز در میان واحدها و یگانهای مختلفی توزیع گردیدند.^۳ از آن هنگام تاکنون، خدمت زنان تحت فرماندهی مستقیم یک واحد فرماندهی و به عنوان سیستم دفاعی رسمی در ارتش اسرائیل مد نظر قرار گرفت. هرچند در اسرائیل، زنان به عضویت ارتش اسرائیل در می آیند، اما از حضور در جنگهای سخت و طاقت فرسا منع شده اند. به عبارتی امکان اسیری زنان در جنگها و برخی دیگر از دلایل روزمرگی کارهای زنان، خانه داری و نظم خشک و غیرقابل انعطاف و قوانین حاکم در ارتش اسرائیل است.^۴

با وجود این، در سال ۱۹۵۹ قانون خدمت نظامی، کلیه اتباع اسرائیل را به طی دوره خدمت نظامی و حضور در ارتش اسرائیل، ملزم ساخته است. طبق این قانون، همه زنان بین ۱۸ تا ۲۶ سال در صورتی که مجرد بوده و دارای فرزند نباشند و به لحاظ مذهبی هم اعتقادات افراطی نداشته باشند، باید خدمت اجباری را بگذرانند. دوره خدمت اجباری برای زنان، یک سال و نه ماه است که در مقایسه با مردان که سه سال خدمت اجباری است، کمتر می باشد.^۵ دوره های متفاوت خدمت برای زنان و مردان و منع زنان از موقعیتهای جنجالی صحنه نبرد و مناطق پرخطر، موضوعاتی است که در تجدید و تغییر ساختارها و قوانین مربوط به خدمت زنان در ارتش، مد نظر قرار گرفته شده است. در سال ۱۹۹۷ تحت فرآیند تجدید سازمان دهی، خدمت زنان در ارتش اسرائیل بر سه مبنای اصولی تنظیم گردید: ۱. اصلاح مسایل رفتاری غیرمتناسب نسبت به خدمت زنان در ارتش اسرائیل به وسیله افزایش سطح پاسخ گویی نسبت به این مسایل در قبال افسران زن در یگانهای فرماندهی و در سطوح پایینتر؛ ۲. درک بهتر از تواناییهای زنان در ارتش اسرائیل به وسیله یکپارچه سازی نیازهای ارتش با توانمندیهای سربازان زن؛ ۳. توجه به تفاوتهای شایع و بارز میان خدمت جنس زن و جنس مرد در یگانهای فرماندهی و سربازان.^۶ در تداوم سیاست حضور زنان در ارتش اسرائیل، کنیست در سال ۲۰۰۰ میلادی، ماده ای به قانون خدمت نظامی، اضافه کرد که برابر با آن همه مقامات رسمی نظامی برای زنان قابل احراز است. در حال حاضر نیز حدود پنجاه درصد از زنان اسرائیل، واجد شرایط خدمت در ارتش اسرائیل می باشند. از میان پنجاه درصد بقیه،

نزدیک به بیست درصد به خاطر مسایل مذهبی، ده درصد به دلیل تأهل و تقریباً بیست درصد به دلایل متفرقه، حاضر به خدمت در ارتش نیستند.^۷ همچنین ۸۱ درصد از پستهای ارتش اسرائیل برای زنان مجاز شناخته شده و تاکنون ۲۲۰ تن از زنان نظامی آمادگی خود را برای طی دوره‌های تکنیکی و تخصصی برتر اعلام کرده‌اند.^۸ مطالعات دیگر نشان می‌دهد هشت درصد از سربازان زن ارتش اسرائیل به درجه افسری ارتقا می‌یابند. این درحالی است که مردان سرباز تنها به میزان ۴٫۶ درصد از این امکان برخوردار می‌شوند که نشان دهنده افزایش روبه‌رشد حضور زنان در سطوح برجسته نظامی است.^۹

مهمترین وظایف و مأموریتها

مأموریت یگان زنان ارتش اسرائیل، ارتقای کامل جایگاه زنان سرباز در ارتش، در زمینه اهداف و وظایف، نیازها و سیاستهای سرفرماندهی است. این امر از طریق وضع قوانین ویژه، جدید و کارکردی برای سربازان و افسران زن - به ویژه تشویق زنان برای خدمت در بخشهای تکنولوژیک و پیشرفته نظامی - امکان پذیر گردیده است.^{۱۰} وظیفه دیگر یگان زنان، بهبود و ارتقای موقعیت زن در جامعه اسرائیل است. از این منظر، محور اصلی، ارایه جایگاه مناسب و القای آن به زن اسرائیلی است تا جایی که خود را یکسان با مرد و در ردیف وی به شمار آورد و بتواند درک درستی از روابط گفته شده بین ارتش اسرائیل و جامعه اسرائیلی به دست آورد. زنان نظامی همانند مردان در مقابل سیاستهای رسمی پاسخ گو بوده، در کلیه مراحل تصمیم گیری و در همه مناطق، موظف به حضور چشم گیر و تعیین کننده هستند. خبررسانی و انتشار اخبار ذریبط و ارایه درست اطلاعات و داده‌ها، از دیگر وظایف زنان در ارتش اسرائیل به حساب می‌آید. به تازگی نیز، نیروهای دریایی اسرائیل دوره‌های فشرده‌ای برای آموزش زنان افسر گذاشته که در این صورت در آینده‌ای نزدیک، شاهد حضور افسران زن در نیروی دریایی و ناوگانهای جنگی اسرائیل خواهیم بود.^{۱۱} دکتر مارتین ون کرولد، نویسنده اسرائیلی در زمینه مسایل جنگ، درباره وظایف زنان در ارتش اسرائیل چنین می‌گوید: «در اسرائیل هیچ زنی ملزم به حضور در صحنه‌های سخت نبرد نیست، بلکه زنان عملاً بخشی از یگان مجزای

نظامی هستند که آموزش تسلیحاتی و آشنایی با تجهیزات نظامی وظیفه مهم آنها است، اما حضور در جنگهای تن به تن در میان ایشان رایج نیست. آموزشهای زنان بیشتر در حدی است که بتوانند پیاده نظام ماهری باشند.»^{۱۲}

نحوه سربازگیری و خدمت زنان در ارتش

چنانچه پیشتر گفته شد، همه زنان جوان ۱۸ تا ۲۶ سال، موظف هستند دوره خدمت سربازی را - تحت شرایطی که به آن اشاره شد - طی کنند. بدین منظور از سن ۱۷ سالگی و پیش از ورود به سن قانونی تعیین شده، دختران جوان موظف به طی مراحل می گردند و در پایان سال برپایه نتایج به دست آمده طبقه بندی و تقسیم می شوند. نخستین مرحله انتخاب، شامل تعیین قد، آزمون بهداشت روانی، پژوهش درباره یادگیری و آموزش رسمی و پیشینه شخصی می شود.^{۱۳} این مراحل برای خدمت در ارتش نیز حکمفرما است. به این معنا که زنانی که مایل به عضویت در ارتش هستند، پس از اعلام کاندیداتوری خویش و طی مراحل گفته شده و احراز شرایط ذریبط، مشغول به خدمت می شوند. آخرین مرحله، مرحله انتخاب است. زنان برگزیده در پستهایی که از پیش برایشان تعیین شده گمارده می شوند. شمار قابل ملاحظه ای از دختران داوطلب، ملزم به طی دوره ی «پیش نظامی»، پیش از گماشته شدن به سمتهای ذریبط می باشند.^{۱۴} نخستین مرحله خدمت در ارتش اسرائیل مبتنی بر آموزش است. در این دوره - که دو هفته و نیم برای زنان در حال خدمت نظام وظیفه و یک هفته و نیم برای زنانی که به عضویت ارتش اسرائیل در می آیند، طول می کشد - دانش به کارگیری و استفاده از اسلحه و تفنگ، سلاحهای دستی، کمک رسانی، آشنایی با ساختار سازمانی ارتش اسرائیل و مسایلی مانند آن آموزش داده می شود. به واسطه وجود چنین دوره های آموزشی است که پس از گذشت سالها، شمار پستها و سمتهای ویژه و حساسی که به روی زنان گشوده شده، افزایش یافته و امروزه بیشتر این سمتهای نظامی برای زنان قابل دستیابی است.^{۱۵} زنان به مدت طولانی در پستهای خبررسانی، عملیاتی، آموزشی و تکنولوژیک به خدمت گرفته می شوند. همچنین زنان در سیستمهای کامپیوتری ارتش، کار با برنامه های کامپیوتری، سیستمهای سلاحهای

سبک الکترونیک و به عنوان تکنسین نظامی به کار گماشته می شوند. همه زنان امکان شرکت در دوره های افسری را دارند و کسانی که این دوره ها را با موفقیت طی کنند، برای اخذ درجه افسری باید دوره نه ماهه اضافی را طی نمایند. ژنرال اوریت آداتو با اشاره به نقش سربازان زن در ارتش می گوید: «در این زمینه، انقلابی در ارتش اسرائیل صورت گرفته و آنها نشان داده اند که می توانند نقشهای کلیدی را عهده دار شوند. دوسوم از زنان سرباز خواهان حضور در دوره های افسری هستند و تنها هفت درصد به این امر تمایل ندارند، از این رو اسرائیل، تنها کشوری است که زنان را به طور گسترده در ارتش به خدمت می گیرد.»^{۱۶} طبق طرحی که از جانب ارتش اسرائیل ارائه و تدوین شده، از سال ۲۰۰۰ یگان زنان در طول مرزهای اسرائیل با کشورهای اردن و مصر به خدمت گرفته شد و شماری از آنها نیز در پایگاههای گشت زنی مرزی مستقر شدند. این پایگاهها از موقعیت برگزیده و ویژه ای برخوردارند و به این لحاظ، زنان از آموزشهای لازم نیز برخوردار می شوند. همچنین از اوایل سال ۲۰۰۰، ارتش اسرائیل تصمیم گرفت زنان را در دسته های توپخانه به کار گمارد و به دنبال آن، یگانهای پیاده نظام تسلیحات و لشکر نخبگان، از زنان در امور ذیربط استفاده نمودند.^{۱۷} به تازگی نیروی دریایی اسرائیل از حضور زنان در واحد غواصی استفاده کرده و انتظار می رود طی سالهای آینده زنان در مانورها و عملیاتیهای آبهای کم عمق شرکت کنند. ایشان همانند مردان، آموزشها و مهارتهای لازم را کسب می کنند. آنها یک دوره بیست و یک ماهه را به این منظور طی می کنند که برای مردان سی ماه در نظر گرفته شده است.^{۱۸}

نیروی هوایی اسرائیل - IAF - نیز در سالهای گذشته به آموزش زنان روی آورده است. این زنان دوره آموزش خلبانی را طی می کنند و سه نفر از آنها تاکنون آماده حضور در اسکادران هوایی اسرائیل گردیده اند. ژنرال هالوتس، فرمانده نیروی هوایی اسرائیل در این رابطه می گوید: «این سه زن جوان که به خدمت اسکادران عملیاتی درآمده اند، وظایف محوله خود را به خوبی انجام می دهند؛ در حقیقت، این فرصتی است که ما بتوانیم در آینده کیفیت خدمه پرواز خود را ارتقا بخشیم و از حضور دختران جوان در نیروی هوایی اسرائیل بهره مند شویم.»^{۱۹}

ساختار

یگان ویژه زنان نظامی ارتش اسرائیل تحت فرماندهی افسر سرگرد تیپ است که خود در نظارت فرماندهی خویش قرار دارد. این فرماندهی، کادری متشکل از افسران زن متبحر می باشد.^{۲۰} یگان زنان با مراکز سرفرماندهی سرزمینی و سایر یگانها، به هم پیوسته و یکپارچه است. در هر یک از مراکز سرفرماندهی، یک افسر ارشد با درجه نظامی سرگرد به خدمت گرفته شده است. از آنجایی که یگان زنان پاسخ گوی یادگیری و آموزش سربازان است دو پایگاه آموزشی دایر گردیده: پایگاه آموزشی شماره ۱۲ و پایگاه «جولیس».^{۲۱} پایگاه آموزشی شماره ۱۲ به افسران زن، آموزشهای لازم را داده و این دوره را تا دسته فرماندهی و رهبری ارتقا می بخشد. به این منظور و برای کارآمدی هرچه بیشتر یگان زنان از خدمات و امکانات برخی دیگر از سرویسها مانند پایگاه آموزشی «نهال»، فرماندهی زمینی و پلیس مرزی بهره می گیرد.

یگانهای کارآمد که دوره های ویژه ای را انتخاب و گزینش دوباره ای را برگزار می کنند نیز ممکن است چنین پایگاههای آموزشی را در سطح یگان و یا واحد مربوط به خویش و به منظور آموزش زنان دایر سازند. واحد معلمان نیز یک واحد آموزشی دیگر تحت نظارت مستقیم یگان زنان در ارتش اسرائیل است که به طور کامل در اسرائیل فعالیت می کند. سربازان زن در این واحد در بیست و پنج زمینه مختلف، تحت آموزش مستقیم و غیرمستقیم، رسمی یا غیر رسمی قرار دارند. این واحد، متشکل از فرماندهان ارشد و سه زیر واحد است.^{۲۲} یگان زنان، همچنین نگرش ویژه ای به محافظت از جایگاه زنان در ارتش دارد و از این رو، با تشکیل کمیته ای بر این امر نظارت می کند و در مواقع خاص مانند کاندیداتوری زنان برای خدمت در ارتش، این واحد وارد عمل شده، شرایط لازم و مساعد را ایجاد می نماید تا زنان بتوانند مانند مردان از مزایا و حقوق ذریبط بهره مند گردند.

یکی از واحدهای جدیدالتأسیس در ارتش اسرائیل، حداس Hadas است که عمر آن به بیش از سه سال نمی رسد. این واحد، تفاوتهایی با سایر یگانهای ارتش اسرائیل دارد و در حقیقت به مثابه بهترین های ارتش اسرائیل و متشکل از نخبگان زن نظامی است. از جمله

تفاوت‌های آن، این است که همه کادر آن زن هستند و وظیفه اصلی ایشان اجتماعی و آموزشی است و نه نظامی. علاوه بر این، ایشان ملزم به پوشیدن یونیفورم نظامی نیستند. این زنان جوان، نخبگان نظامی هستند، زیرا بسیار ایده‌آلیست، با انگیزه و متعهد به نظم شدید می‌باشند. در مجموع، یگان و برنامه‌ای که در قالب آن، این زنان تحت پوشش خدمت در ارتش اسرائیل قرار می‌گیرند با نام حداس شناخته شده است. همچنین ایشان با «آژانس یهود» نیز ارتباطاتی دارند.^{۲۳} ویژگی دیگر این واحد، آن است که افراد مذهبی حتی با گرایش‌های افراطی می‌توانند در آن به خدمت بپردازند. به این ترتیب، چنین افرادی در یک چارچوب سکولار با حفظ ایده‌های مذهبی به فعالیت مشغول می‌شوند، زیرا به هر حال در ارتش آنها به سمت و سوی یک نگرش کاملاً سکولاریستی سوق داده می‌شوند. رابی تهار لیف، از مسئولان حداس می‌گوید: «ما در این واحد، دانش‌آموزان را به بهترین نحو آموزش می‌دهیم تا جایی که بتوانند خدمات ارزنده‌ای را در ارتش به انجام رسانند. هدف ما آن است که به ایشان، دانش و مهارت لازم را بیاموزیم. بدین ترتیب، آنها می‌توانند به کشورشان کمک نمایند. این، هدف نخستین و آغازین حداس است.»^{۲۴} در نخستین روزهای ورود به حداس و به عنوان مرحله نخستین خدمت در ارتش، دانش‌آموزان، هشت ماه را به طور کامل در مدرسه «لیندنبوم» می‌گذرانند و پس از طی بیست ماه در ارتش، یک دوره هفت ماهه دیگر را در مدرسه «تورات» می‌گذرانند.^{۲۵} پس از آنکه دانش‌آموزان حداس دوره خدمت در ارتش را گذراندند، رابی لیف با آنها دیدار کرده، با دست خود مدرک ایشان را تحویل می‌دهد. طی این سه سال، حداس گسترش یافته و دانش‌آموختگانی نزدیک به ۳۴ نفر داشته است.^{۲۶}

نتیجه‌گیری

گسترده‌گی ساختار دفاعی - امنیتی، تجهیزات تکنولوژیک پیشرفته، روزآمد بودن و دست‌یابی به جدیدترین فن‌آوریهای تسلیحاتی، برآورد درست از فرصتها و توسعه کمی سلاحهای مدرن در انواع گوناگون، از ویژگیهای آشکار ارتش اسرائیل و نیروهای دفاعی این کشور است. این ویژگیها هنگامی قابل توجه‌تر می‌شوند که بدانیم حضور زنان، همانند مردان

جلوه‌های ویژه و بعضاً منحصر به فردی به ارتش اسرائیل بخشیده که در بعضی موارد، قابل مقایسه با ارتش دیگر کشورهای جهان نیست. تعیین‌کنندگی نقش حضور زنان در یگانهای گوناگون ارتش، نشان‌دهنده اهمیت نظامی‌گری و نظامی بودن در جامعه اسرائیلی است. با گسترش فعالیتها و مبارزات فلسطینی‌ها، به نظر می‌رسد دولت تل‌آویو تمایل بیشتری به افزایش شمار نظامیان خویش داشته باشد. این امر، سبب شده که صرف نظر از جنس - مرد یا زن - سربازگیری در سطوح مختلف و به قصد انجام مأموریتها و عملیاتهای گوناگون صورت پذیرد. صرف نظر از برخی تفاوتهای موجود در آموزش، تعلیم و برخورداری زنان، آنها در بیشتر موارد، همدوش و بعضاً جلوتر از مردان، مهارتها و کارآییهای نظامی خود را نشان داده، با استقبال قابل توجهی از سوی سران ارشد دولت یهود روبه‌رو شده‌اند.

مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات خاورمیانه

پاورقیها:

۱۶۷

1. Hagana
2. Etzer
3. Women's Service in the IDF - The New Chen (Women's) Corps, www.idf.il.2003/5/25, p. 1.
4. *Ibid.*
5. *Ibid.*
6. *Ibid.*
7. Women in Idf, www.1upinfo.com.2003/5/25, p.1.
8. Women in IDF: Results of a Recent Study, www.idf.il.2003/5/26, p.1.
9. *Ibid.*
10. Women's in IDF: Main Pudies and Missions, www.idf.il.2003/5/29, p. 2.
11. R. Werczberer, The Advancement of the Status of Women-Israel, www.mafa.gov.il.2003/5/2, p. 4.
12. Issues Tearing our Nation's Fabric: Women in the Military Chapter Twenty Five, www.leadera.com.2003/5/25, p. 4.
13. Women Soldiers in Combat Units, Moshe Feigline, www.manhigut.org.2003/5/25, p. 2.
14. *Ibid.*, p. 3.
15. Women to serve in Combat Units in 2000, www.us-Israel.org.2003/5/28, p. 2.
16. Women to have More Choice in IDF, Arie Solivn, www.jpost.com.2003/5/25, p. 1.
17. Women to serve in Combat units in 2000, p. 2.
18. *Ibid.*, p. 3.
19. Interview with the IAF Commander, www.iaf.org.2003/5/28, p. 4.
20. Women's Services in the IDF, www.idf.il.2003/6/2, p. 2.
21. *Ibid.*, p. 3.
22. *Ibid.*, p. 4.
23. Hadas: A Flower in the Israel Defence Force, by: Wendy Illiman, www.jafi.org.il.2003/6/4, p. 1
24. *Ibid.*, p. 2.
25. *Ibid.*
26. *Ibid.*, p. 3.